

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
HAROKOPIO UNIVERSITY

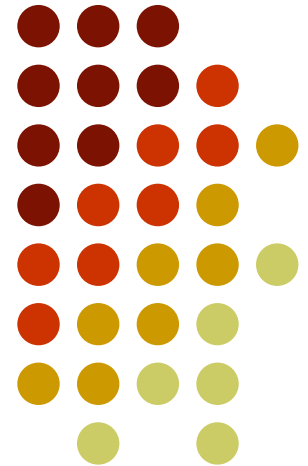
Σχολή Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας & Εφαρμοσμένων Οικονομικών
Τμήμα Γεωγραφίας

**ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ
ΚΑΙ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ
ΕΡΓΑΣΙΩΝ**

**Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

**Δρ. Ε. Ντυρίε
Μέλος Ε.ΔΙ.Π. Τμ. Γεωγραφίας**

ακαδ. έτος 2018/19

Περιεχόμενα I

- Ο επιστημονικός λόγος
- **Η τεκμηρίωση**
 - Ορισμοί: ο Συντάκτης, το τεκμήριο / η τεκμηρίωση
 - Πηγές & δεδομένα
 - πηγές – πρωτογενείς, δευτερογενείς, τριτογενείς
 - Η τεκμηρίωση: απαραίτητη & υποχρεωτική.
 - Η τεκμηρίωση: ζητήματα ηθικής & δεοντολογίας (checklist)
- **Η παράθεση πηγών**
 - Ορισμοί & χαρακτηριστικά
 - βιβλιογραφία (στενή & ευρύτερη έννοια, κοινή χρήση),
 - βιβλιογραφικές αναφορές / κατάλογος βιβλ. αναφορών
 - βιβλιογραφικές παραπομπές
- Γενική επισκόπηση της ποικιλομορφίας των τεκμηρίων.

Περιεχόμενα II

- **Κατάρτιση της «Βιβλιογραφίας»**
- Ποιά στοιχεία των τεκμηρίων (πηγών) που συμβουλεύονται καταγράφονται στις προσωπικές σημειώσεις του Συντάκτη;
- **Οι «τύποι», οι κωδικοποιημένοι τρόποι βιβλιογραφικής αναφοράς και παραπομπής : Referencing Systems / Styles**
- Τα 2 πιο διαδεδομένα Συστήματα που χρησιμοποιούνται για την επιστήμη της γεωγραφίας : **To Oxford και το Harvard Referencing System / Style.**
- Το Oxford και το Harvard Referencing System / Style (R.S.): Γενικά χαρακτηριστικά.
- **Λόγοι και συνέπειες της επιλογής του RS, για την συγγραφή, τη «δομή» του κειμένου σας.**
- Χρήσιμες εκφράσεις & συντμήσεις.
- Χρήσιμες εκφράσεις & συντομογραφίες για σημειώσεις, παραπομπές ιδίως τύπου Oxford R.S. για ελληνόγλωσσα κείμενα & ξενόγλωσσα.
- Χρήσιμες εκφράσεις & συντμήσεις για τις αναφορές σε ηλεκτρονικές πηγές.
- Σύμμεικτα : παρατηρήσεις.
- Παράρτημα: Επιστημόνσεις αναφορικά με τα βιβλία.

Ο ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

- Ο επιστημονικός λόγος έχει ιδιαιτερότητες: χαρακτηρίζεται από την ακρίβεια των όρων, την ευκρίνεια των ιδεών, την οικονομία λόγου, την επιχειρηματολογία και την επαρκή τεκμηρίωση.

Ασφαλώς απαραίτητη είναι η τήρηση των κανόνων ορθογραφίας και συντακτικού, αλλά δεν χρειάζεται να έχει κανείς ταλέντο λογοτέχνη για να συντάξει επιστημονικό κείμενο. Μερικοί συγγραφείς επιστημονικών κειμένων διακρίνονται από ένα λόγο πιο γλαφυρό, το οποίο ωστόσο δύναται να σφυρηλατήθηκε στον άκμονα των χρόνων, με τη συνεχή, συστηματική, άσκηση, δηλαδή την ανάγνωση και τη συγγραφή.

Σε αντίστιξη, παραθέτω στη συνέχεια αποσπάσματα από :

ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ Φραγκίσκη (2017), «Λογοτεχνία, παραλογοτεχνία και βιοεπιστήμες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου», στο ΑΒΔΕΛΑ Έφη, ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ Δημήτρης, ΔΕΛΒΕΡΟΥΔΗ Ελίζα Άννα, ΜΑΤΘΙΟΠΟΥΛΟΣ Ευγένιος Δ., ΠΕΤΜΕΖΑ Σωκράτης, ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Τάσος, *Φυλετικές θεωρίες στην Ελλάδα. Προσλήψεις και χρήσεις στις επιστήμες, την πολιτική, τη λογοτεχνία και την ιστορία της τέχνης κατά τον 19^ο και τον 20^ο αιώνα*, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης & Εκδόσεις Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Κρήτης, σ. 335-364, ειδικότερα σ. 338 & 340.

**Σε αντίστιξη με τα επιστημονικά κείμενα:
Περί χαρακτηριστικών
των κειμένων λογοτεχνίας & παραλογοτεχνίας
(συνέχεια)**

- «(...) να υπογραμμίσω τις ιδιαιτερότητες της λογοτεχνίας, και κυρίως το γεγονός ότι η γλώσσα των λογοτεχνικών κειμένων δεν λειτουργεί αναφορικά αλλά μεταφορικά, καθώς και ότι οι λέξεις τους προσλαμβάνουν συμβολική σημασία και συναισθηματική φόρτιση, ανάλογα με το περιβάλλον στον οποίο εντάσσονται. Οι λόγοι που ακούμε στο λογοτεχνικό κείμενο δεν δηλώνουν αλλά συνδηλώνουν.» (Αμπατζοπούλου 2017: 338).
- «(...) [τα κείμενα] της παραλογοτεχνίας, ενός είδους μυθοπλασίας που χρησιμοποιεί προκατασκευασμένα μέσα και στερεότυπη γλώσσα και υπηρετεί δουλικά τις ανάγκες του αναγνωστικού κοινού για υπεραναπλήρωση και εκτόνωση – είδους που ο Παναγιώτης Μουλλάς ονόμασε «εφήμερου».⁸»

8. Παν. Μουλλάς, *Ο χώρος του εφήμερου. Στοιχεία για την παραλογοτεχνία του 19ου αιώνα*, Αθήνα, 2007. (...)

(Αμπατζοπούλου 2017: 340).

Ο ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

- Ο επιστημονικός λόγος χαρακτηρίζεται από:
 - την ακρίβεια των όρων
 - την ευκρίνεια των ιδεών
 - την οικονομία λόγου
 - την επιχειρηματολογία
 - την επαρκή τεκμηρίωση

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Εδώ θα μιλήσουμε για την τεκμηρίωση

- Θα δοθούν ορισμοί που θα αποσαφηνίσουν έννοιες και περιεχόμενο λέξεων, τα οποία θα ισχύουν για όλες τις διδακτικές ενότητες.
- Θα παρουσιασθούν οι λόγοι για τους οποίους πρέπει να υπάρχει τεκμηρίωση.
- Θα διευκρινισθεί σε ποια φάση, σε ποιο στάδιο της εκπόνησης μιας επιστημονικής εργασίας ο **Συντάκτης*** «καταπιάνεται» με την τεκμηρίωση.
- Θα διευκρινισθεί πώς παρουσιάζεται τεχνικά, κωδικοποιημένα, η τεκμηρίωση στα διάφορα μέρη της εργασίας (στο τέλος αλλά και σε άμεση σχέση, «γειτνίαση» με το κείμενο – *Δεν θα αναφερθούμε ωστόσο εδώ στο λεξιλόγιο, στο συντακτικό (σύσταση παραγράφου, πρότασης...), στο ύφος, που αποτελούν αυτά και μέρος της επιχειρηματολογίας.*

* Βλ. επόμενη διαφάνεια όπως και προηγούμενο σετ διαφανειών.

Ορισμοί

- **Υπενθύμιση: «Συντάκτης», στο εξής, στο πλαίσιο των ωρών διδασκαλίας μου, ορίζεται συμβατικά**
 - ο/η φοιτητής/τρια που εκπονεί μια επιστημονική/ ακαδημαϊκή εργασία, δηλ. ο/η φοιτητής/τρια ως συντάκτης μιας επιστημονικής / ακαδημαϊκής εργασίας *σε εξέλιξη*,
 - και γενικότερα, όποιος δημιουργός μιας επιστημονικής εργασίας όταν προσεγγίζεται στη διαδικασία εκπόνησης, *προς αποφυγή σύγχυσης με τον/τη/τους συγγραφέα/είς - δημιουργούς των ολοκληρωμένων επιστημονικών πονημάτων που συμβουλευέται ο/η φοιτητής/τρια κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της δικής του εργασίας.*
- Η έκφραση «**εκπόνηση της εργασίας**» συμπεριλαμβάνει συνολικά όλα τα στάδια από την επιλογή θέματος, τον καθορισμό είδους έρευνας, την βιβλιογραφική αναζήτηση – έρευνα, την επιλογή ερευνητικής μεθόδου, τη συλλογή δεδομένων καθώς και τη συγγραφή μέχρι την ολοκλήρωσή της.
- Η «**συγγραφή εργασίας**» αφορά την διαδικασία διαμόρφωσης οργανωμένου κειμένου σε διάφορες επιμέρους ενότητες & ενδεχομένως με παραρτήματα και με τα συναφή απαραίτητα εικονογραφικά & γραφικά στοιχεία.

● Υπενθύμιση: Ορισμοί

«**Επιστημονική εργασία**», *«Επιστημονικό κείμενο»*, ορίζεται

- η εργασία / το κείμενο που απαντά στα πρότυπα της επιστήμης, της επιστημονικής προσέγγισης & μεθοδολογίας, του επιστημονικού λόγου. Θα είναι κατανοητή από επιστήμονες, στους οποίους απευθύνεται, δηλ. ανθρώπους με επαρκή γνώση και κατάρτιση σε ένα επιστημονικό κλάδο.

«**Ακαδημαϊκή εργασία**», ορίζεται

- η εργασία που εκπονείται στο πανεπιστήμιο ως φορέα της τυπικής Ανώτατης εκπαίδευσης, δηλ. φορέας που υλοποιεί συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών για την επιτυχή ολοκλήρωση του οποίου απονέμεται ένας τίτλος σπουδών.
- *Η ακαδημαϊκή εργασία εφαρμόζει τις ίδιες αρχές που ισχύουν για την επιστημονική εργασία. Το «κοινό» της (=οι αναγνώστες της) μπορεί να είναι εκ των πραγμάτων πιο περιορισμένο αλλά είναι επιστήμονες.*

● Υπενθύμιση: «Ακαδημαϊκή εργασία» (συνέχεια)

Υπάρχουν οι ακαδημαϊκές εργασίες που συνδέονται άμεσα με την απονομή τίτλου σπουδών, όπως:

- η πτυχιακή εργασία
- η διπλωματική εργασία

...ή με την απονομή τίτλου («διδάκτωρ» / αγγλ.: doctor / γαλλ.: docteur)

- η διδακτορική διατριβή.
- Άλλες εκπονούνται στο πλαίσιο μαθημάτων, πάντοτε σύμφωνα με τις αρχές της επιστήμης, αλλά και σύμφωνα με τις ειδικές οδηγίες των διδασκόντων/ουσών σε ανταπόκριση με τους διδακτικούς σκοπούς.

☞ Προσοχή εδώ μιλάμε αποκλειστικά για κείμενα.

- Αλλά στο πλαίσιο συγκεκριμένων μαθημάτων, μπορεί να σας ζητηθεί ως εργασία ένας χάρτης, ένα βιντεάκι, φωτογραφίες, κ.λπ. Με ή χωρίς συνοδευτικό κείμενο. (προσοχή: άλλο κείμενο, άλλο το υπόμνημα του χάρτη, το οποίο είναι υποχρεωτικό, ως αναπόσπαστο «συστατικό» του χάρτη).

● Υπενθύμιση: Επιστημονική εργασία (κατηγορίας κειμένου)

Στον κύκλο των επιστημόνων, ποικίλουν τα είδη επιστημονικών κειμένων:

- Βιβλίο/α
- Κεφάλαιο σε συλλογικό βιβλίο ή σε βιβλίο με επιμέλεια έκδοσης.
- Άρθρο επιστημονικού περιοδικού – συνήθως συσχετίζεται με διεργασίες δημιουργίας νέας γνώσης, δηλ. με την έρευνα.
- Λήμμα σε επιστημονικό λεξικό, σε επιστημονική εγκυκλοπαίδεια.

Το κοινό των αναγνωστών: οι άλλοι επιστήμονες και οι μελλοντικοί επιστήμονες του ίδιου κλάδου, είτε δραστηριοποιούνται στην έρευνα είτε όχι.

- Προστίθενται: Εκθέσεις, μελέτες... (αρχικά) για εσωτερική χρήση / εσωτερικού χαρακτήρα εντός μιας επιχείρησης, ενός οργανισμού, που στελεχώνονται από επιστήμονες ίδιου ή άλλου κλάδου, προς κρατικές υπηρεσίες / φορείς, κοινό. Στην σημερινή εποχή, υποστηρίζεται όλο και περισσότερο η ελεύθερη διάθεση σε όλους τέτοιων κειμένων, μέσω της διαδικτυακής δημοσίευσης (βάσει της αρχής της διαφάνειας).

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Ορισμοί

- «Το τεκμήριο: στοιχείο επάνω στο οποίο μπορεί να στηριχτεί μια γνώμη, ένας ισχυρισμός, μια μαρτυρία, με τρόπο αναμφισβήτητο.»
- «Η τεκμηρίωση: η συγκέντρωση τεκμηρίων και η χρησιμοποίησή τους για την υποστήριξη μιας άποψης ή μιας θεωρίας. || το σύνολο των τεκμηρίων.»
- «Τεκμηριώνω –ομαι, μππ. τεκμηριωμένος* : στηρίζω μια άποψη επάνω σε τεκμήρια.»
- «Τεκμαίρομαι (μόνο στο ενεστ. θ.) : (λόγ.) συμπεραίνω. || για κάτι που αποδεικνύεται με τεκμήρια. Τεκμαίρεται ότι....»

Πηγή: *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 1998, [στο διαδίκτυο] Β΄ έκδοση της Πύλης για την ελληνική γλώσσα, διαθέσιμο από: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html τελευταία ενημέρωση 2008, τελευταία πρόσβαση 11-03-2017.

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

- Ο Συντάκτης καλείται να αναπτύξει προβληματισμό πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα το οποίο προσεγγίζει με συγκεκριμένο τρόπο, και με συγκεκριμένη εμβάθυνση και έκταση.
- Ο βαθμός ελευθερίας επιλογής του θέματος, της μεθοδολογικής προσέγγισης, της εμβάθυνσης, της έκτασης του κειμένου, καθορίζονται από το πλαίσιο στο οποίο εκπονείται η εργασία και από το πού θα κατατεθεί, «δημοσιευθεί» (συνεπακόλουθα, και ποιοί είναι οι αναγνώστες της).
- Είτε η εργασία διαμορφώνεται ως σύνθεση, είτε στοχεύει εξ αρχής να παρουσιάζει πρωτότυπο, συμπέρασμα / αποτέλεσμα, θα χρειασθεί ο Συντάκτης να συμβουλευθεί επιστημονικά πονήματα που συνδέονται άμεσα, αλλά και έμμεσα, με το θέμα της εργασίας του και την προσέγγισή του.
- Και αυτό, επειδή στα επιστημονικά πονήματα, οι συγγραφείς επεξεργάζονται τεκμήρια, τα σχολιάζουν ή παράγουν νέα τεκμήρια: ο Συντάκτης (οφείλει να αναγνωρίσει ότι) εισχωρεί σε ανοικτό διάλογο (που αναπτύσσεται σε επιστημονικά δημοσιεύματα και ανακοινώσεις) ή (ότι) ανοίγει νέα συζήτηση στο επιστημονικό βήμα.

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Πηγές & Δεδομένα

Τα τεκμήρια συνίστανται από πηγές & δεδομένα.

Πηγή χαρακτηρίζεται πρωτότυπο κείμενο, απ' όπου αντλούνται άμεσα πληροφορίες, στοιχεία κτλ. για επιστημονικούς σκοπούς.

Οι πηγές διαχωρίζονται σε τρεις κύριες κατηγορίες: οι **πρωτογενείς**, οι **δευτερογενείς** και οι **τριτογενείς** πηγές (βλ. επόμενη διαφάνεια).

Δεδομένα χαρακτηρίζονται **μετρήσιμα στοιχεία**. Δύναται να διακρίνονται σε **πρωτογενή δεδομένα**, εκείνα που παρήγαγε ο Συντάκτης στο πλαίσιο της έρευνας που διεξήγαγε και σε **δευτερογενή δεδομένα**, εκείνα που παρήγαγε π.χ. μια στατιστική υπηρεσία.

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Οι πηγές

Οι πηγές διαχωρίζονται σε τρεις κύριες κατηγορίες: οι **πρωτογενείς**, οι **δευτερογενείς** και οι **τριτογενείς** πηγές.

Η κατηγοριοποίηση αυτή υπογραμμίζει τον βαθμό «αποστασιοποίησης» (στο χρόνο ή/και στο χώρο) της πηγής πληροφόρησης από ένα γεγονός, ένα φαινόμενο, «δεδομένα», τα αποτελέσματα ενός ερευνητικού έργου.

Ο Συντάκτης μιας επιστημονικής εργασίας αξιοποιεί συνήθως πηγές των τριών ειδών, ωστόσο για διάφορα σημεία και στάδια της εκπόνησης εργασίας, καθώς και σε συνάρτηση με το επίπεδο εμπάθυνσης και τον βαθμό επεξεργασίας του περιεχομένου τους. **Η ποιότητα της εργασίας ως προς τον επιστημονικό της χαρακτήρα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ορθή επιλογή των πηγών (που τον οδηγούν και στην/ τον καθοδηγούν στην/ επιλογή ερευνητικής μεθόδου).**

Ας σημειωθεί ότι χονδρικά ίδιες πηγές πληροφόρησης μπορεί να χαρακτηρισθούν πρωτογενείς, δευτερογενείς ή τριτογενείς ανάλογα με το θέμα που ερευνάται.

Ακολουθούν παραδείγματα για κάθε κατηγορία. Διαβάστε τα κείμενα για Πληροφοριακές πηγές της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Πειραιώς, διαθέσιμα στο διαδίκτυο από <http://www.lib.unipi.gr/node/252>

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Οι πηγές

πρωτογενείς πηγές : στατιστικά δεδομένα (που παραχθήκαν από έρευνα), εφημερίδες, νόμοι, εκθέσεις στρατιωτικών, διπλωμάτων, στελεχών, ανακρινώσεις συνεδρίων, δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, επιστημονικά άρθρα που παρουσιάζουν αποτελέσματα πρωτότυπης έρευνας, απομνημονεύματα / αυτοβιογραφίες, λογοτεχνικά κείμενα (νέα, αρχαία), επιγραφές, ιστολόγια **ανάλογα με το θέμα υπό εξέταση**.

☞ Γενικά: η πιο αυτούσια, «ακατέργαστη», μη επεξεργασμένη πηγή πληροφόρησης, και σύγχρονη με τα στοιχεία που παρέχει. (θα λέγαμε η μαρτυρία του «αυτουργού» - δηλ. εκείνου που ενεργεί ο ίδιος - και του αυτόπτη μάρτυρα)

Προσοχή: και οι πρωτογενείς πηγές υπόκεινται σε αξιολόγηση και κριτική.

δευτερογενείς πηγές εμπεριέχουν επεξεργασμένα δεδομένα / στοιχεία, αναδιατυπωμένα, σχολιασμένα. Αντλούν τόσο από πρωτογενείς όσο και από δευτερογενείς πηγές: βιβλία, εφημερίδες, άρθρα περιοδικών ποικίλης ύλης και επιστημονικά άρθρα. Κατηγοριοποιούνται ως δευτερογενή δεδομένα οι στατιστικές που διατίθενται από οργανισμούς

☞ **Επιτρέπουν να διευρυνθεί το πεδίο έρευνας τόσο σε βάθος όσο και σε πλάτος.**

τριτογενείς πηγές αποτελούν οι βιογραφίες, τα λεξικά, οι εγκυκλοπαίδειες τόσο γενικού ενδιαφέροντος όσο και ειδικού. Δεν προσφέρουν νέα στοιχεία – Αξιοποιούν πρωτογενείς & δευτερογενείς πηγές. Πάντα χρήσιμες για αρχική ενημέρωση, δίνουν σφαιρική επισκόπηση ενός θέματος που αναπτύσσεται σε **λήμμα**, συνοπτικά, ή παρουσιάζουν συμπυκνωμένα αλλά ευκρινώς όσα είναι γνωστά.

☞ **Προσέξτε ποιός/ά/ ποιοί είναι οι συγγραφείς των λημμάτων.**

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Γιατί είναι απαραίτητη αλλά και υποχρεωτική; (1)

Προς όφελος του ίδιου του Συντάκτη: για την υποστήριξη / θεμελίωση / στοιχειοθέτηση των αναλύσεων, εκτιμήσεων και συμπερασμάτων του

- ❑ **Η τεκμηρίωση είναι απαραίτητη: κατ' αρχάς στον ίδιο τον Συντάκτη, από το στάδιο της εκπόνησης (δηλ. πριν ακόμη την αρχή της συγγραφής της εργασίας) στο πλαίσιο της νοερής επεξεργασίας από την επιλογή του θέματος μέχρι την αποσαφήνισή του και έπειτα για την ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας του**
 - Για να λάβει γνώση της έρευνας και να οριοθετήσει, περιορίσει το δικό του θέμα, να επιλέξει την «δική του» προσέγγιση,
 - Για να καταγράψει την συμβολή των προγενέστερων επιστημόνων, και να μην την επαναλαμβάνει άσκοπα, ή αλλιώς να την εξακριβώσει, επαληθεύει,
 - Για να εντοπίσει τα υφιστάμενα κενά, τα αδιευκρίνιστα σημεία, τα καίρια ζητήματα στην μελέτη του θέματος, την έλλειψη δεδομένων (ως προς το είδος, την κατηγορία ή / και την επικαιρότητά τους),
 - Για να είναι σε θέση να αναζητήσει νέα στοιχεία, νέες / άγνωστες / ανεκμετάλλευτες πηγές,
 - Για να καθορίσει σαφώς τη δική του συμβολή αλλά και για να στοιχειοθετήσει την δική του ιδέα / τον δικό του προβληματισμό.

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Γιατί είναι απαραίτητη αλλά και υποχρεωτική; (2)

- ❑ Ο Συντάκτης υποχρεώνεται να φανερώνει στην ολοκληρωμένη εργασία, τα δεδομένα & τις πηγές ώστε να στοιχειοθετήσει όσα καταθέτει.
 - ❑ Παράλληλα ξεχωρίζει ποιά είναι η προσφορά του, αποδίδει στον κάθε συγγραφέα / δημιουργό τί του ανήκει.
...Ωστόσο...
 - Ο Συντάκτης ευθύνεται για την πληρότητα και την εγκυρότητα των πηγών & δεδομένων στα οποία αποφασίζει να βασίζεται.
 - Απαραίτητες,
 - η αξιολόγηση των πηγών & δεδομένων ως προς την αυθεντικότητα & την εγκυρότητά τους, (δύναται να μη σχολιασθεί στο κείμενο, αλλά η διεργασία έλαβε χώρα π.χ. σε περίπτωση απόρριψης κατόπιν συνειδητοποίησης ότι δεν επρόκειτο για επιστημονικές πηγές)
 - η κριτική τους.
- ❑ Ο δε αναγνώστης θα μπορεί να προβεί σε κριτική, επαλήθευση, (επαν)έλεγχο, όπως και σε περαιτέρω αναζήτηση.

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Γιατί είναι απαραίτητη αλλά και υποχρεωτική; (3)

- Η φανέρωση των όσων έχει λάβει υπ' όψιν του ο Συντάκτης....

είναι **υποχρεωτική**, για λόγους πνευματικής εντιμότητας, δηλ. **ηθικής, καθώς και σεβασμού πνευματικής / διανοητικής ιδιοκτησίας** δηλ. εγείρονται ζητήματα ποινικής φύσης.

Ο Συντάκτης υποχρεώνεται να δηλώσει σε ποιον ανήκουν οι ιδέες τα αποτελέσματα, τα συμπεράσματα τα οποία αξιοποιεί, όπως και από πού αντλεί στοιχεία που έχουν συλλεχθεί ή/και επεξεργασθεί από άλλον/άλλους.

☞ Αλλιώς, ακόμα και άθελά του, ο Συντάκτης διακινδυνεύει να κατηγορηθεί για λογοκλοπή / αντιγραφή / ιδιοποίηση (plagiarism) (ιδεών ή κειμένου) με όλες τις νομικές συνέπειες.

Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ.

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ Η ΦΑΝΕΡΩΣΗ ΠΡΟΕΛΕΥΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ, ΙΔΕΩΝ & «ΚΕΙΜΕΝΟΥ»: ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ & ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

- ❑ Δεν αξιοποιώ αυθαίρετα ιδέες ή «κείμενο» (συμπεριλαμβανόμενων και πινάκων, σχεδίων, χαρτών, φωτογραφιών...) άλλου συγγραφέα / δημιουργού, σαν να είναι δικά μου, για δικό μου όφελος. Αλλιώς, πρόκειται για περίπτωση **λογοκλοπής (αντιγραφής / ιδιοποίησης) (plagiarism)**.
- ❑ Δεν επαναχρησιμοποιώ αυτούσια ή λίγο τροποποιημένα, δικές μου ιδέες ή δικό μου «κείμενο» (συμπεριλαμβανόμενων πινάκων, σχεδίων, χαρτών, φωτογραφιών...) που έχω διατυπώσει αλλού, χωρίς να παρέχω τα απαραίτητα στοιχεία της αρχικής δημοσίευσης. Αλλιώς, πρόκειται για περίπτωση **αυτό-λογοκλοπής (self-plagiarism)**.
- ❑ Δεν αξιοποιώ αυθαίρετα δεδομένα που έχουν συλλέξει άλλοι, χωρίς να παρέχω τα απαραίτητα στοιχεία προέλευσης / του δημιουργού. Αλλιώς, πρόκειται για περίπτωση **κλοπής δεδομένων**.
- ❑ Δεν τροποποιώ τα συστατικά ή τα αποτελέσματα της έρευνάς μου (στη συλλογή δεδομένων) για να ταιριάζουν με την αρχική μου ιδέα, με το κύριο ή εναλλακτικό ρεύμα, εξαπατώντας έτσι τον αναγνώστη και την επιστημονική κοινότητα. Αλλιώς, πρόκειται για **νοθεία (falsification)**.
- ❑ Δεν αξιοποιώ πλαστά δεδομένα ούτε κατασκευάζω δεδομένα, ούτε επινοώ πηγές. Αλλιώς, πρόκειται για **χάλκευση (fabrication)**.

- Πηγή: Παπαθεοδώρου Κ. (2013), Συγγραφή Τεχνικών Κειμένων. Επιστημονική Δεοντολογία, ενότητα 05 από τις διαλέξεις του μαθήματος του Α' εξαμήνου σπουδών του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Τοπογραφίας & Γεωπληροφορικής του ΤΕΙ Κεντρικής Μακεδονίας, διαθέσιμο από eclass.opencourses.teicm.gr/eclass/courses/TMJ1029/ (τελευταία πρόσβαση 2018-09-18).

Η παράθεση των πηγών / τεκμηρίων (1/7)

- «Αποδείξεις» της βιβλιογραφικής έρευνας και της χρήσης πηγών που έκανε ο Συντάκτης, εμφανίζονται υποχρεωτικά σε συγκεκριμένα μέρη και σημεία της επιστημονικής εργασίας,
 - α) στο μέρος του κειμένου, μέσα στον λόγο – αλλά και «γύρω» από αυτό (βιβλιογραφικές παραπομπές),
 - β) στο τέλος του κειμένου και απομονωμένα (Βιβλιογραφία, βιβλιογραφικές αναφορές, κατάλογος βιβλιογραφικών αναφορών, βιβλιογραφικός κατάλογος).

Η παράθεση των πηγών / τεκμηρίων (2/7)

Ορισμός: **Βιβλιογραφία - 1** (αγγλ. Bibliography)

- **Τυπικά, με τη στενή έννοια, ο εξαντλητικός κατάλογος των πηγών / τεκμηρίων για το θέμα υπό μελέτη, των οποίων τα εκδοτικά χαρακτηριστικά περιγράφονται πλήρως και αναλυτικά, δηλ. με:**
 - το ονοματεπώνυμο του/των συγγραφέα/έων / δημιουργού/ών,
 - τον τίτλο του έργου,
 - και τα τυπικά χαρακτηριστικά έκδοσης,
 - (ή/και τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά σύμφωνα με τη μορφή περιεχομένου όπως π.χ. ηλεκτρονική/ διαδικτυακή), τα οποία πραγματεύονται το θέμα μιας εργασίας.
- ⇒ Δηλαδή τα όσα έχουν γραφθεί, «κατατεθεί» για το θέμα που ο Συντάκτης πραγματεύεται στην εργασία του (= βιβλιογραφία με την αφηρημένη έννοια) και παρουσιάζονται σε κατάλογο (συγκεκριμένη έννοια).
- ⇒ Υπάρχουν ερευνητικά πονήματα (συνήθως προγενέστερα του τέλους του 20^{ου} αι.) που αποτελούνταν μόνο από εξαντλητικό βιβλιογραφικό κατάλογο.

Η παράθεση των πηγών / τεκμηρίων (3/7)

Ορισμός: **Βιβλιογραφία – 2** (αγγλ. Bibliography)

- ❑ Υπό την ευρεία έννοια, τα όσα ο Συντάκτης έχει συμβουλευθεί για τη συγγραφή της εργασίας, αλλά στα οποία δεν έχει αναγκαστικά παραπέμψει μεμονωμένα. (Βλ. βιβλιογραφικές παραπομπές).
- ❑ Τα τεκμήρια περιγράφονται δε πλήρως και αναλυτικά ως προς τα εκδοτικά τους χαρακτηριστικά.
 - το ονοματεπώνυμο του συγγραφέα,
 - τον τίτλο του έργου
 - με τα τυπικά χαρακτηριστικά έκδοσης
 - (ή/και με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά σύμφωνα με τη μορφή περιεχομένου όπως π.χ. ηλεκτρονική/ διαδικτυακή),
- Προσοχή: Παρατηρείται η καταχρηστική επιλογή, για λόγους συντομίας, του όρου «βιβλιογραφία», για να χαρακτηριστεί ο κατάλογος βιβλιογραφικών αναφορών.
- Δεν συμπεριλαμβάνονται όσα αναγνώσθηκαν για προσωπική «πρόχειρη» ή πρωταρχική ενημέρωση όπως η Βικιπαίδεια ή άλλες εγκυκλοπαίδειες και λεξικά.
- Συμπεριλαμβάνονται και οι προγενέστερες έρευνες του ίδιου του Συντάκτη, εφόσον έχουν χρησιμοποιηθεί.

Η παράθεση των πηγών / τεκμηρίων (4/7)

Ορισμός: **Βιβλιογραφία – 2** (αγγλ. Bibliography)

- ☞ Η βιβλιογραφία (υπό τη στενή και την ευρεία έννοια) αντιστοιχεί *συγκεκριμένα*, σε απομονωμένη ενότητα της εργασίας, στο τέλος του κειμένου, όπου τα τεκμήρια θα ταξινομούνται...
...πρωτίστως κατ' αλφαβητική σειρά του επίθετου του πρώτου συγγραφέα,
...και δευτερευόντως, κατά την αυξάνουσα χρονολογική σειρά της έκδοσης.
- ☞ Στο εξής, όπου αναφέρεται «βιβλιογραφία», εννοείται με την προαναφερθείσα γενική αποδοχή: «το σύνολο των τεκμηρίων που συμβουλευθηκε ο Συντάκτης και στα οποία ΔΕΝ έχει αναγκαστικά παραπέμψει».

Στην ίδια ενότητα στο τέλος της εργασίας μπορεί να αντιστοιχεί ένας πιο σύντομος βιβλιογραφικός κατάλογος, που φέρει άλλο τίτλο:
Βιβλιογραφικές αναφορές ή Κατάλογος βιβλιογραφικών αναφορών.

Η παράθεση των πηγών / τεκμηρίων (5/7)

Ορισμός: **Βιβλιογραφικές αναφορές**
ή Κατάλογος βιβλιογραφικών αναφορών
(αγγλ. References / Reference list / Works cited)

- Κατάλογος των πηγών / τεκμηρίων (στο τέλος της εργασίας) των οποίων τα εκδοτικά χαρακτηριστικά περιγράφονται πλήρως και αναλυτικά, με:
 - το ονοματεπώνυμο του συγγραφέα/δημιουργού,
 - τον τίτλο του έργου
 - με τα τυπικά χαρακτηριστικά έκδοσης
 - (ή/και τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά σύμφωνα με τη μορφή περιεχομένου όπως π.χ. ηλεκτρονική/ διαδικτυακή),
- ... και τα οποία ο Συντάκτης συμβουλευθήκε και αξιοποίησε άμεσα για την εκπόνηση της εργασίας του, **δηλαδή μόνο στα οποία ο Συντάκτης παραπέμπει στο κείμενο.**
- Συμπεριλαμβάνονται και οι προγενέστερες έρευνες του ίδιου του Συντάκτη, εφόσον έχουν χρησιμοποιηθεί.

Η παράθεση των πηγών / τεκμηρίων (6/7)

Βιβλιογραφία και Βιβλιογραφικές αναφορές

Πού τοποθετούνται στην εργασία;

Τόσο η **βιβλιογραφία** (υπό τη **στενή** και την **ευρεία έννοια**),
όσο και οι **βιβλιογραφικές αναφορές/ ο κατάλογος βιβλιογραφικών αναφορών**,...

αντιστοιχούν **συγκεκριμένα**, σε **απομονωμένη ενότητα στο τέλος του κειμένου** ...όπου τα τεκμήρια θα ταξινομούνται...

...πρωτίστως κατ' αλφαβητική σειρά του επίθετου του πρώτου συγγραφέα,
...και δευτερευόντως, κατά τη χρονολογική σειρά της έκδοσης.

Παρατήρηση: Στα ελληνικά, σε λόγο γενικό, για συντομία, χρησιμοποιείται αδιάκριτα η λέξη «βιβλιογραφία» για αυτή την ενότητα στο τέλος του κειμένου, δηλ. δεν γίνεται σαφή διαφοροποίηση μεταξύ βιβλιογραφίας (α, β) και [κατάλογου] βιβλιογραφικών αναφορών.

Τυπικά, ωστόσο, για τις πανεπιστημιακές εργασίες σας, θα ζητήσετε πάντα τη διευκρίνιση από τον διδάσκοντα που επιβλέπει και αξιολογεί την εργασία.

Η παράθεση των πηγών / τεκμηρίων (7/7)

Ορισμός: **Βιβλιογραφικές παραπομπές** (αγγλ. **Citations, In-text references**):

- Η σύντομη (συντομευμένη) παράθεση των βιβλιογραφικών χαρακτηριστικών του τεκμηρίου που ο Συντάκτης χρησιμοποιεί/ αξιοποιεί (και οφείλει να κοινοποιήσει στον αναγνώστη), από το οποίο παραθέτει ή αντλεί στοιχεία, απόψεις, ερμηνείες, στο οποίο βασίζεται, ασκεί κριτική, με το οποίο συμφωνεί / διαφωνεί.
- Η βιβλιογραφική παραπομπή **παραπέμπει τον αναγνώστη σε τεκμήριο το οποίο συγκαταλέγεται υποχρεωτικά στις βιβλιογραφικές αναφορές/ στον κατάλογο βιβλιογραφικών αναφορών ή στη βιβλιογραφία (με ευρύτερη έννοια) όπου αναφέρεται με το σύνολο των βιβλιογραφικών χαρακτηριστικών του στοιχείων (π.χ. για βιβλίο: Ονοματεπώνυμο, τίτλος και στοιχεία έκδοσης).**

Η ποικιλομορφία των τεκμηρίων

- **Οι πηγές και τα δεδομένα δηλ. τα τεκμήρια** μπορεί να είναι **ποικίλης μορφής**.
- Όποια και να είναι η μορφή τους προβλέπεται τρόπος να καταγραφούν τα χαρακτηριστικά τους ώστε να καταχωρούνται τυποποιημένα στις βιβλιογραφικές αναφορές & παραπομπές.
- **Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα τους στην τεκμηρίωση του θέματος έγκειται στην ευστοχία της επιλογής τους από τον Συντάκτη.**
 - Έντυπο υλικό
 - άλλο...

Η ποικιλομορφία των τεκμηρίων

- **Έντυπο υλικό:**
 - Κείμενο
 - Βιβλίο ή/και κεφάλαιο βιβλίου, πρακτικά συνεδρίου ή/και ανακοίνωση σε αυτό, επιστημονικό περιοδικό, περιοδικό, εφημερίδα ή/και άρθρο σε αυτό
 - Λήμμα εγκυκλοπαίδειας, λεξικού
 - Φυλλάδιο, πρόσκληση, κατάλογος
 - Έκθεση, μελέτη που εκδίδει οργανισμός, επιχείρηση...
 - Νομικό κείμενο

Η ποικιλομορφία των τεκμηρίων

- Εικόνες: χάρτες, φωτογραφίες, λιθογραφίες, πίνακες...
- Έντυπο (όλων των κατηγοριών) ψηφιοποιημένο
- Ηλεκτρονικό κείμενο: ηλεκτρονικό βιβλίο, ηλεκτρονικό επιστημονικό περιοδικό,
- Ιστότοπος / ιστοσελίδα
- Ιστολόγιο / ανάρτηση ιστολογίου
- Διαφάνειες παρουσίασης (PowerPoint)
- Βίντεο, σε εφαρμογή YouTube, Vimeo, Dailymotion, ...
- Φωτογραφίες, σε εφαρμογή Flickr...

.../... (συνεχίζεται...)

Η ποικιλομορφία των τεκμηρίων

(συνέχεια)

- ηχητικό τεκμήριο: εκπομπή ραδιοφώνου, συνέντευξη, ήχοι: βλ. επίσης “Sounds of Changes”, “The official archives of sounds of changes” (το επίσημο αρχείο των ήχων των μεταβαλλόμενων εποχών <http://www.soundsofchanges.eu/> [πρώην “Ηχους της εργασίας”, το επίσημο αρχείο των ήχων των εργασιών www.workwithsounds.eu]
- Ανάρτηση / σελίδα σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης (social media) – ανοικτής ή κλειστής επικοινωνίας
- Μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου
- Προσωπική επικοινωνία (επιστολή, συνέντευξη, τηλεφωνική συνομιλία...)

(υπενθύμιση – ☒ τα όσα αναπτύχθηκαν μέχρι τώρα)

☒ Ο επιστημονικός λόγος – γενικά χαρακτηριστικά

☒ Η τεκμηρίωση.

- ☒ Ορισμοί: ο Συντάκτης, το τεκμήριο / η τεκμηρίωση
 - ☒ Πηγές & δεδομένα
 - ☒ πηγές – πρωτογενείς, δευτερογενείς, τριτογενείς
 - ☒ Η τεκμηρίωση: απαραίτητη & υποχρεωτική.
 - ☒ Η τεκμηρίωση: ζητήματα ηθικής & δεοντολογίας
- ☒ Η τεκμηρίωση: απαραίτητη & υποχρεωτική.
- ☒ Η τεκμηρίωση: ζητήματα ηθικής & δεοντολογίας

☒ Η παράθεση πηγών

- ☒ Ορισμοί & χαρακτηριστικά
 - ☒ βιβλιογραφία (στενή, ευρύτερη έννοια),
 - ☒ βιβλιογραφικές αναφορές / κατάλογος βιβλ. αναφορών
 - ☒ βιβλιογραφικές παραπομπές
- ☒ Γενική επισκόπηση της ποικιλομορφίας των τεκμηρίων

Στη συνέχεια: Περιεχόμενα II

- **Κατάρτιση της «Βιβλιογραφίας»**
- Ποιά στοιχεία των τεκμηρίων (πηγών) που συμβουλεύονται καταγράφονται στις προσωπικές σημειώσεις του Συντάκτη;
- **Οι «τύποι», οι κωδικοποιημένοι τρόποι βιβλιογραφικής αναφοράς και παραπομπής : Referencing Systems / Styles**
- Τα 2 πιο διαδεδομένα Συστήματα που χρησιμοποιούνται για την επιστήμη της γεωγραφίας : **To Oxford και το Harvard Referencing System / Style.**
- Το Oxford και το Harvard Referencing System / Style (R.S.): Γενικά χαρακτηριστικά.
- **Λόγοι και συνέπειες της επιλογής του RS, για την συγγραφή, τη «δομή» του κειμένου σας.**
- Χρήσιμες εκφράσεις & συντμήσεις.
- Χρήσιμες εκφράσεις & συντομογραφίες για σημειώσεις, παραπομπές ιδίως τύπου Oxford R.S. Για ελληνόγλωσσα κείμενα & ξενόγλωσσα.
- Χρήσιμες εκφράσεις & συντμήσεις για τις αναφορές σε ηλεκτρονικές πηγές.
- Σύμμεικτα : παρατηρήσεις.
- Παράρτημα: Επιστημόσεις αναφορικά με τα βιβλία.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΗΣ «ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ»

- Διαδικασία συνυφασμένη με την αναζήτηση και συλλογή τεκμηρίων (βιβλιογραφική αναζήτηση / έρευνα) (συγκρότηση της βιβλιογραφίας).
- Ξεκινά **πριν τη συγγραφή** της εργασίας.
- Στην τελική βιβλιογραφία, είναι πολύ πιθανό να μην αναφέρονται όλα τα τεκμήρια που «συναντήσατε», βρήκατε, μελετήσατε (εξ ολοκλήρου ή πρώτα βάσει της περίληψης, και των λέξεων-κλειδιών).
- **Απαραίτητο να σημειώστε εξ αρχής με τον πληρέστερο τρόπο τα εκδοτικά στοιχεία των τεκμηρίων που συμβουλευθήκατε, ώστε αργότερα να μη χάσετε πολύτιμο χρόνο.**
- Σήμερα, παράλληλα με την βιβλιογραφική αναζήτηση & έρευνα με ηλεκτρονικά μέσα, δίδεται η ευκαιρία «εξαγωγής» της βιβλιογραφικής αναφοράς του τεκμηρίου ξεχωριστά μέσω ειδικού λογισμικού διαχείρισης βιβλιογραφίας, και καταχώρησή του στον υπολογιστή σας ή/και στο διαδίκτυο σε “cloud”.

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- Mendeley, Zotero, Endnote...
- Δεν διδάσκεται η χρήση τους στο μάθημα
- Βλ. την ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου:
<http://www.library.hua.gr/index.php/2012-01-20-07-40-30/2012-01-20-09-12-02>
- Βλ. σύνδεσμοι στο e-class.
- Βλ. στους οδηγούς διάφορων ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, συστάσεις και σύγκριση αποτελεσματικότητας διάφορων τέτοιων λογισμικών:
Ενδεικτικά:
- *How to Choose: Zotero, Mendeley, or EndNote*
<https://libguides.wustl.edu/choose>
- *Compare EndNote, F1000 Workspace, Mendeley, Zotero: At a Glance*
<https://guides.lib.unc.edu/comparecitationmanagers>

Χρήσιμο επίσης το λογισμικό Evernote για αποθήκευση και οργάνωση σημειώσεων, βίντεο, εικόνων, ιστοσελίδων.

ΠΡΟΣΟΧΗ: ΌΛΑ ΑΥΤΑ ΕΧΟΥΝ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΑ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ ΠΟΙΚΙΛΗΣ ΦΥΣΕΩΣ. Πρώτο, αφορά ότι είναι σε ηλεκτρονική μορφή... Και συχνά, έγιναν τα πιο δημοφιλή, εκείνα που πρωτοεμφανίσθηκαν και υποστηρίζονται από ή ευνοούν οικονομικούς κολοσσούς, δίνοντας πρώτη θέση στην επιστημονική δημοσίευση στην αγγλική γλώσσα.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΗΣ «ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ»

στις προσωπικές σημειώσεις του Συντάκτη (0)

- Σε περίπτωση
 - Βιβλίου...
 - Εγκυκλοπαίδειας, λεξικού (όλων των αντικειμένων – γλωσσικό, βιογραφικό,...)* ...
 - Περιοδικού...
 - Εφημερίδας...
 - Πρακτικών συνεδρίου

* Προσοχή: στις ακαδημαϊκές εργασίες (για το πανεπιστήμιο), είναι οριακά αποδεκτό να τα χρησιμοποιήσετε, και μόνο όταν πρόκειται για πολύ εξειδικευμένα. Εμπίπτουν στην κατηγορία της προσωπικής ενημέρωσης.

Αλλιώς, για παραπομπή σε θέματα «περιφερειακά».

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΗΣ «ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ»

στις προσωπικές σημειώσεις του Συντάκτη (1)

Για βιβλίο:

- το ονοματεπώνυμο (ολόκληρο) του/των συγγραφέως/έων ή των επιμελητών* έκδοσης, (βλ. παρουσίαση 2, σ. 5 κ.ε.)
- ο πλήρης τίτλος του έργου (από την σελίδα τίτλου – όχι από το εξώφυλλο),
- η έκδοση, εάν δεν είναι η πρώτη
- ο τόπος έκδοσης,
- ο εκδοτικός οίκος,
- το έτος έκδοσης,
- η σειρά/ η συλλογή, εφόσον υπάρχει,
- οι σελίδες από τις οποίες αντλούνται οι διάφορες πληροφορίες που αξιοποιούνται.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΗΣ «ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ» στις προσωπικές σημειώσεις του Συντάκτη (2)

Σε περίπτωση μεταφρασμένου έργου:

- το ονοματεπώνυμο του μεταφραστή,
- ο τίτλος του ξενόγλωσσου πρωτότυπου,
- ή κάθε πληροφορία σχετική με τη γλωσσική εκδοχή αναφοράς (την πρωτότυπη; Π.χ. στα γιαπωνέζικα, ή την αγγλική μετάφραση;) και την έκδοση αναφοράς (την 1η; την 2η διορθωμένη / αναθεωρημένη;) που χρησιμοποίησε ο μεταφραστής,
- το έτος έκδοσης του πρωτότυπου.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΗΣ «ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ»

στις προσωπικές σημειώσεις του Συντάκτη (3)

Για λήμμα σε εγκυκλοπαίδεια / κεφάλαιο ή μέρος σε πολύτομο έργο:

- το ονοματεπώνυμο (ολόκληρο) του/των συγγραφέως/έων του λήμματος,
- ο τίτλος του λήμματος / του κεφαλαίου / του μέρους,
- το ονοματεπώνυμο (ολόκληρο) του/των επιμελητή/των της εγκυκλοπαίδειας,
- ο τίτλος της εγκυκλοπαίδειας / του πολύτομου έργου,
- ο τόπος έκδοσης,
- ο εκδοτικός οίκος,
- ο αριθμός τόμου, (και τεύχους αν προκύπτει),
- η σειρά/ η συλλογή, εφόσον υπάρχει,
- το έτος έκδοσης του τόμου (και τεύχους) που συμπεριλαμβάνει το λήμμα,
- οι αριθμοί σελίδων έναρξης & τέλους του λήμματος,
- οι αριθμοί σελίδων από τις οποίες αντλούνται οι διάφορες πληροφορίες που αξιοποιούνται.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΗΣ «ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ»

στις προσωπικές σημειώσεις του Συντάκτη (4)

Για άρθρο σε επιστημονικό περιοδικό:

- το ονοματεπώνυμο (ολόκληρο) του/των συγγραφέως/έων,
- ο τίτλος του άρθρου,
- ο τίτλος του περιοδικού,
- το έτος έκδοσης του περιοδικού,
- ο αριθμός τόμου (και τεύχους, αν προκύπτει),
- οι αριθμοί σελίδων έναρξης και τέλους του άρθρου στο περιοδικό,
- ο/οι αριθμός/οι σελίδας/ων από την/τις οποία/ες αντλούνται οι διάφορες πληροφορίες που αξιοποιούνται.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΗΣ «ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ» στις προσωπικές σημειώσεις του Συντάκτη (5)

Για πρακτικά συνεδρίου, παρόμοια με άρθρο επιστημονικού περιοδικού, αλλά προστίθενται

- τα στοιχεία του υπευθύνου έκδοσης,
- ο τίτλος του συνεδρίου,
- ο τόπος διεξαγωγής (πόλη, χώρα)
- η/οι ημερομηνία/ες διεξαγωγής του
- ο διοργανωτής του.

Σειρά κατάταξης των εγγραφών της Βιβλιογραφίας – των Βιβλιογραφικών αναφορών- 1

- Πώς παρουσιάζεται η βιβλιογραφία / ο κατάλογος βιβλιογραφικών αναφορών; Γενικές παρατηρήσεις.
- Πού; Στο τέλος του κειμένου – Πριν το/τα παραρτήματα.
- Ποιά είναι η σειρά εγγραφής;
Κατ' αλφαβητική σειρά του επιθέτου του (πρώτου) συγγραφέα / επιμελητή, με πλήρη στοιχεία Συγγραφέων/ επιμελητών, τίτλου και έκδοσης.
Χρονολογικά, σε αυξάνουσα χρονολογική σειρά: από το παλαιότερο προς το νεότερο.
- Ελληνόγλωσση – ξενόγλωσση βιβλιογραφία: *χωριστή ή ενιαία;*
- Ζητήματα... των ονοματεπωνύμων

Σειρά κατάταξης των εγγραφών της Βιβλιογραφίας – των Βιβλιογραφικών αναφορών- 2

Ζητήματα στα ονοματεπώνυμα:

Κοινά λάθη:

- Σύγχυση μεταξύ επίθετου & ονόματος / στοιχείων του επίθετου & του ονόματος.
- Ανορθογραφία.
- ☆ Στην περίπτωση των ξενόγλωσσων / ξένων συγγραφέων, μπορείτε να αναγνωρίσετε τη γλώσσα αναφοράς, ώστε να λάβετε υπ' όψιν τους βασικούς ορθογραφικούς κανόνες;
- ☆ Άνδρας ή γυναίκα; ⇒ Στο ελληνικό κείμενο, **ο** ή **η**;
- Διάκριση μεταξύ συγγραφέα/έων & επιμελητή/ών* έκδοσης – πρακτικών συνεδρίου, συλλογικού πονήματος με επιμέλεια έκδοσης–*edited book*.)

Σειρά κατάταξης των εγγραφών της Βιβλιογραφίας – των Βιβλιογραφικών αναφορών- 3

Ζητήματα στα ονοματεπώνυμα (συνέχεια):

Τα «ξένα» ονόματα στα ελληνικά: σύμφωνα με τον εκδότη του μεταφρασμένου έργου

Συναντάμε όμως σε δημοσιεύσεις και την «επαναφορά» στους πρωτότυπους λατινικούς χαρακτήρες – για λόγους «αναγνωρισιμότητας» & κατάταξης στη βιβλιογραφία / στον κατάλογο βιβλιογραφικών αναφορών.

- **Μετατροπή** (αγγλ. *conversion*): Απόδοση των χαρακτήρων ενός αλφαβήτου με χαρακτήρες ενός άλλου αλφαβήτου.
- **Μεταγραμματισμός** (αγγλ. *transliteration*): Μετατροπή χαρακτήρα προς χαρακτήρα ανεξάρτητα από τη φωνητική απόδοσή τους. (⇒ πάντοτε αντιστρεπτός).
- **Μεταγραφή** (αγγλ. *transcription*): Μετατροπή που αποδίδει τη φωνητική απόδοση των χαρακτήρων ανεξάρτητα από την αντιστρεπτότητα ή μη της μετατροπής.

Ελληνικό πρότυπο ΕΛΟΤ 743 (2^η έκδοση 2001-05-04) – ταυτόσημο με το διεθνές πρότυπο ISO 843:1996

ΕΛΟΤ – Ελληνικός οργανισμός τυποποίησης

ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ

στα επιστημονικά κείμενα (γενικά)

- Η συγγραφή επιστημονικού κειμένου απαιτεί **συμμόρφωση με κανόνες διατύπωσης που αφορούν τόσο τη δομή όσο και το ύφος**. Οι κανόνες αυτοί (όπως και το θέμα) δεν είναι άσχετοι με το περιοδικό όπου προσδοκά ο ερευνητής να δημοσιευθεί το άρθρο του.
- Για τη δημοσίευση (= κοινοποίηση) προστίθενται και **κανόνες διάταξης κειμένου**. Διευκρινίζονται στις οδηγίες προς τους συγγραφείς.

ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ

Βιβλιογραφία - Βιβλιογραφικές αναφορές

- Το κωδικοποιημένο σύστημα για βιβλιογραφικές αναφορές και παραπομπές επίσης καθορίζεται από τον εκδότη του περιοδικού όπως και συχνά του βιβλίου.
- Στις επιστημονικές εργασίες στο πανεπιστήμιο (τις «ακαδημαϊκές»), το κωδικοποιημένο σύστημα για βιβλιογραφικές αναφορές και παραπομπές που θα χρησιμοποιηθεί καθορίζεται από τον διδάσκοντα. Τα διάφορα κωδικοποιημένα αυτά συστήματα, με τις ιδιαίτερες οδηγίες εφαρμογής περιγράφονται λεπτομερώς σε Οδηγούς / Εγχειρίδια χρήσης - εφαρμογής / Βιβλία Οδηγιών που διατίθενται και ηλεκτρονικά από τους φορείς που τα χρησιμοποιούν.
- Δύναται το προσωπικό των Πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών να έχει συντάξει ή να διαθέτει Οδηγούς του καθένα των συστημάτων για την διευκόλυνση των μελών της ακαδημαϊκής του κοινότητας.

Η ορθή και σωστά διατυπωμένη βιβλιογραφική αναφορά διευκολύνει

- την αναγνωρισιμότητά του
- την αναζήτηση του τεκμηρίου
- την ανεύρεσή του

Τυποποίηση

Βιβλιογραφία - Βιβλιογραφικές αναφορές

- Υπάρχουν διάφοροι “κωδικοποιημένοι” τρόποι αναφοράς, διάφορα συστήματα / τύποι,...
- εκ των οποίων δύο (2) συναντιόνται στο ευρύ επιστημονικό φάσμα της επιστήμης της γεωγραφίας, το **Oxford Referencing System / Style** – και το **Harvard Referencing System / Style** – R.S. (με διάφορες παραλλαγές για τον καθένα).
- Τα στοιχεία που καταγράφηκαν στη διάρκεια της βιβλιογραφικής αναζήτησης καλό είναι να αναγράφονται εξ αρχής ομοιόμορφα, με συγκεκριμένο τρόπο / τύπο ανάλογα με το Σύστημα Oxford ή Harvard R.S. **ΜΕ ΌΛΕΣ ΤΙΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΕΚΔΟΣΗΣ**, ανεξάρτητα εάν ο Οδηγός που θα ακολουθήσουμε δεν τις περιλαμβάνει όλες.

Κοινά μεταξύ των δυο συστημάτων:

- ✓ ίδιες πληροφορίες όπως επίθετο συγγραφέα, τίτλος έργου, και στοιχεία έκδοσης (τόπος έκδοσης, εκδότης και ημερομηνία έκδοσης)

Διαφορές

- ✓ ο τρόπος με τον οποίο δομείται και παρουσιάζεται η βιβλιογραφική πληροφορία (στις αναφορές & παραπομπές) μέσα στην εργασία.
- ✓ Η «φιλοσοφία», διότι εξυπηρετούν ουσιαστικά δύο διαφορετικές περιστάσεις που είναι συμφυές με το θέμα / θεματικό πεδίο και την προσέγγιση.

Oxford Referencing Style / System – 1

(χαρακτηρίζεται συχνά ως *Foot-notes referencing*)

- Κύριο χαρακτηριστικό: **η βιβλιογραφική παραπομπή τοποθετείται ως υποσημείωση** (αγγλ. *footnote*, γαλλ. *note de bas de page*) **κάτω από το σώμα του κειμένου.**
- **Η ένδειξη για βιβλιογραφική παραπομπή εμφανίζεται:**
 - **στο σώμα του κειμένου:** αριθμός ως εκθέτης πίσω από χαρακτηριστική λέξη (βλ. παρακάτω), ή στο τέλος συντάγματος λέξεων ή στο τέλος της πρότασης.

Ο αριθμός-εκθέτης εισάγεται με ειδική εντολή του προγράμματος επεξεργασίας κειμένου, αφού καθορίσαμε τη μορφή του (επιλέγουμε αραβικό αριθμό: 1, 2,...)
 - **στο υποσέλιδο:** ο ίδιος αριθμός εμφανίσθηκε αυτόματα & ταυτόχρονα στο κάτω μέρος της σελίδας (υποσέλιδο / αγγλ. *footer*/ γαλλ. *bas-de-page*), στην αρχή της γραμμής στην οποία θα αναγραφεί η βιβλιογραφική παραπομπή.
- Η βιβλιογραφία επίσης παρουσιάζει ιδιαίτερη σειρά παράθεσης των στοιχείων του κάθε τεκμηρίου.
- Βλ. π.χ. Οδηγός : <https://student.unsw.edu.au/footnote-bibliography-or-oxford-referencing-system> Δείτε και τους συνδέσμους στο e-class.

Oxford Referencing Style / System -2

((χαρακτηρίζεται συχνά ως *Foot-notes referencing*)

- Στις βιβλιογραφικές παραπομπές όπως και στη βιβλιογραφία / βιβλ. Αναφορές, η παράθεση του ονοματεπώνυμου του δημιουργού και των στοιχείων έκδοσης του κάθε τεκμηρίου ακολουθεί συγκεκριμένη σειρά:

Σαν να απαντώνται οι ακόλουθες ερωτήσεις, στην συγκεκριμένη σειρά:
Ποιός; Τί; Πού; Πότε ;

Η «σειρά» των στοιχείων έκδοσης: Παραδοσιακά, αναφέρεται πρώτα ο τόπος έκδοσης και έπειτα η ονομασία του εκδοτικού οίκου).

Οδηγοί, π.χ. : <https://student.unsw.edu.au/footnote-bibliography-or-oxford-referencing-system>

<http://www.deakin.edu.au/students/study-support/referencing/oxford>

Σύντομος πρακτικός οδηγός που αντιπαραθέτει την παραπομπή με την βιβλιογραφική αναφορά:

http://libraryguides.vu.edu.au/ld.php?content_id=16746816

Δείτε επίσης τους συνδέσμους στο e-class.

Oxford Referencing Style / System -3

((χακτηρίζεται συχνά ως *Foot-notes referencing*)

- ❑ Προσιδιάζει περισσότερο στα κείμενα που θέτουν γεωγραφικό προβληματισμό σε συνάρτηση με τις ανθρωπιστικές επιστήμες.
 - ❑ Επιτρέπει την εισαγωγή σημείωσης χωρίς βιβλιογραφική παραπομπή, όπως και πολλαπλών βιβλιογραφικών παραπομπών, με ή χωρίς σχολιασμό. Διευκολύνεται η πολλαπλή παραπομπή, η διατύπωση σχολιασμών, πρόσθετων λεπτομερειών, στις ίδιες υποσημειώσεις. Και εάν χρειασθεί, εισάγεται υποσημείωση – σχολιασμός (δηλ. χωρίς βιβλ. Παραπομπή) με τον ίδιο τρόπο και στην ίδια αριθμητική σειρά.
 - ❑ Π.χ., προσιδιάζει απόλυτα στην ιστορική γεωγραφία για την οποία χρησιμοποιούνται ποικίλες πηγές και παλαιές, κοινές στους ιστορικούς και στους φιλολόγους, που συχνά χρήζουν ανάγκης σχολιασμών (όπως, αιτιολόγηση επιλογής συγκεκριμένης ερμηνείας και παράθεση παραπομπής για τις άλλες ερμηνείες).
-

Harvard Referencing Style -1

(χαρακτηρίζεται συχνά ως *in-text referencing*)

- Πιο άμεσος, πιο «σύγχρονος» τρόπος παραπομπής και αναφοράς, ευρέως διαδεδομένος στις κοινωνικές επιστήμες, **χαρακτηρίζεται**

Ως προς τις βιβλιογραφικές παραπομπές,

- από την ένταξη, μέσα στο ίδιο το κείμενο, εντός παρενθέσεων, μιας «λιτής» βιβλιογραφικής παραπομπής (περιορισμένη στα απαραίτητα τεκμήρια) (εξ ού στα αγγλ. *in-text referencing*).
- Και από την παράθεση της χρονολογίας αμέσως μετά τα στοιχεία του συγγραφέα/δημιουργού (ενώ με το Oxford η ερώτηση θα ήταν: ποιός, τί; ...),

Ως προς τις βιβλιογραφικές αναφορές / τη βιβλιογραφία,

- από την παράθεση της χρονολογίας αμέσως μετά τα στοιχεία του συγγραφέα/δημιουργού – όπως στις παραπομπές **σαν να απαντώνται οι ερωτήσεις: ποιός, πότε είπε [τα ακόλουθα];**

Λόγοι και συνέπειες της επιλογής του Oxford ή του Harvard Reference System (R.S.)

- Ο τρόπος γραφής, η **δομή** των προτάσεων, των παραγράφων, η ροή του λόγου και η ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας δύναται να διαφέρουν με την υιοθέτηση του ενός ή του άλλου συστήματος.
- Εάν, στο πλαίσιο των πανεπιστημιακών εργασιών, έχετε τη δυνατότητα επιλογής του R.S., εξετάσετε τη φύση των τεκμηρίων.
- Συνήθως για σύγχρονα θέματα, με πολλές πηγές αποκλειστικά ηλεκτρονικές ή/και διαδικτυακές, προτιμάται το Harvard R.S.
- Οι εκδότες των επιστημονικών περιοδικών και άλλων δημοσιεύσεων (όπως των πρακτικών συνεδρίων) ορίζουν εξ αρχής το σύστημα και μάλιστα διευκρινίζουν σαφώς και τις ειδικές παραλλαγές.

Στο πλαίσιο του κάθε «τύπου», «στυλ», «συστήματος» βιβλιογραφικών αναφορών & παραπομπών, υπάρχουν μικρές διαφορές.

Π.χ. στο Harvard R.S.

Επώνυμο, Ό. (0000) *Τίτλος*. έκδοση (Πόλη: εκδοτικός οίκος)

ΕΠΩΝΥΜΟ, Όνομα. 0000. *Τίτλος*, έκδοση (Πόλη: εκδοτικός οίκος)

Επώνυμο, Ό., 0000. *Τίτλος*, έκδοση (Πόλη: εκδοτικός οίκος)

ΕΠΩΝΥΜΟ, Όνομα, 0000. *Τίτλος*, έκδοση, Πόλη: εκδοτικός οίκος

Επώνυμο, Ό., 0000. *Τίτλος*, έκδοση, Πόλη: εκδοτικός οίκος

ΕΠΩΝΥΜΟ, Όνομα 0000. *Τίτλος*, έκδοση (Πόλη: εκδοτικός οίκος)

ΕΠΩΝΥΜΟ, Όνομα 0000. *Τίτλος*. Έκδοση, εκδοτικός οίκος, Πόλη.

Κ.ο.κ.

- Η γενική τάση είναι να απλουστευτούν (και μηδενιστούν) τα στοιχεία στίξης και τα λεκτικά στοιχεία, τ. (για τόμο), τεύχ. (για τεύχος), σελ. ή σ. (για σελίδα) ή p. ή pp. (μία ή πολλές σελίδες στα αγγλ. και γαλλ.) Κ.Ο.Κ.
- Τα ηλεκτρονικά περιοδικά όπως και οι άλλοι επιστημονικοί πόροι που διατίθενται ηλεκτρονικά / διαδικτυακά, προτείνουν πλέον πώς να διατυπωθεί η βιβλιογραφική αναφορά στα διάφορα συστήματα. Αρκεί να προσαρμόσετε το γενικό τύπο που προτείνεται στην παραλλαγή που υιοθετείτε.

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗΣ ΑΡΧΗ

- Επειδή θα διαπιστώσετε διαφορές, παραλλαγές, στο ίδιο σύστημα βιβλιογραφικών αναφορών & παραπομπών, από τον έναν οδηγό στον άλλο, δείξτε συνέπεια στις επιλογές σας:
- Θα τηρήσετε τον τύπο που επιλέξατε ή που σας υποδεικνύεται να υιοθετήσετε, «με ευλάβεια», στις πιο μικρές λεπτομέρειές του.
- *Για την εργασία αξιολόγησης όσο και για άλλες εργασίες αφού και εφόσον δεν οφείλετε για αυτές να υιοθετήσετε τις συστάσεις συγκεκριμένου Οδηγού Harvard R.S., μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τον Οδηγό για Harvard R.S. που συνέταξα στα ελληνικά και διατίθεται στο e-class.*

Χρήσιμες εκφράσεις & συντμήσεις

- ❑ αρ.: αριθμός
- ά.έ. / ά.χρ. : άνευ έτους / άνευ χρονολογίας έκδοσης
- εικ. : εικόνα (αγγλ., γαλλ. fig.)
- εκ. / εκδ. : έκδοση / εκδόσεις /εκδότες (αγγλ. ed.| γαλλ. éd.)
- επίμ. : επιμέλεια / επιμελητής έκδοσης (αγγλ. dir. / ed. / eds.)
- κ.ά. : και άλλοι (λατ. et al.)
- κ.α. : και αλλού
- κ.εξ. : και εξής / και ακολούθως
(λατ. sq. [για μια σελ.] sqq. [για περισσότερες από μία σελ.])
- κεφ. : κεφαλαίο (αγγλ., γαλλ.: Ch.)
- κ.λπ. : και λοιπά
- κ.τ.λ. : και τα λοιπά
- μτφρ. : μετάφραση (αγγλ. transl., γαλλ. trad.)
- περ. : περίπου

Χρήσιμες εκφράσεις & συντμήσεις (2/2)

- πιν. : πίνακας
- Π.χ. : παραδείγματος χάριν
- σελ., ή σ.: σελίδα / σελίδες) (αγγλ. / γαλλ. p. [για 1 σελ.], pp. [για περισσότερες από 1 σελ.] .
- σημ. : υποσημείωση
- Σημ. μετφρ. : Σημείωμα μεταφραστή
- σποράδην : σποράδην
- στ. : Στίχος (σε κείμενο)
- τ. : τόμος
- τευχ.: τεύχος
- χ.χ. : Χωρίς χρονολογία

Χρήσιμες εκφράσεις & συντομογραφίες – ιδιαίτερα για σημειώσεις και παραπομπές τύπου Oxford R.S. σε ελληνόγλωσσα κείμενα, & με το αντίστοιχο στα λατινικά που χρησιμοποιείται στα ξενόγλωσσα κείμενα: Αγγλ., Γαλλ., Γερμ., Ιταλ.,...

- **κ.ά.** : και άλλοι (λατ. *et al.*)
- **Βλ.** : Βλέπε (λατ. *v.*)
- **Όπ.π.** : όπως παραπάνω (δηλ. παραπέμπεται σε πόνημα που αναφέρθηκε προηγουμένως / σε μνημονευθείσα εργασία) (λατ. *op. cit.*)
- **Ό.π.** : όπου παραπάνω, δηλ. στην ακριβώς προηγούμενη προαναφερθείσα/ μνημονευθείσα εργασία (λατ. *Ibidem* ή *Ibid.*)
*Σε περίπτωση παραπομπής στην ακριβώς προηγούμενη προαναφερθείσα/ μνημονευθείσα εργασία & στο ίδιο σημείο, στην ίδια σελ., στα ξενόγλωσσα κείμενα χρησιμοποιείται η λατινική έκφραση: *loc.cit.* .
- **Πρβ. / Πρβλ.** : παράβαλε (= σύγκρινε) με... (λατ. *Cfr.* ή *Cf.*)
- **σ. [χ] κ.εξ.** : σ. [χ] και στις επόμενες σελίδες
(λατ.: *sq.* [για μια σελ.] *sqq.* [για περισσότερες από μία σελ.])

Χρήσιμες εκφράσεις & συντμήσεις για τις αναφορές σε ηλεκτρονικές πηγές

*Οδηγίες & σχόλια σε πλάγια γράμματα.

Οι αγκύλες – όχι οι παρενθέσεις- είναι μέρος του «τύπου» αναγραφής

- ❑ [στο διαδίκτυο] || (αγγλ. [on-line] || γαλλ. [en ligne])
- διαθέσιμο από || (αγγλ. available from || γαλλ. disponible sur || ακολουθεί URL *https:/...* ή απευθείας *www....*)
- πρόσβαση ή τελευταία πρόσβαση – ακολουθεί η ημερομηνία - σε κάποιες περιπτώσεις και η ώρα (σε ώρα GMT – Greenwich Mean Time) || αγγλ. *accessed on date* || γαλλ. *consulté le date*
- – σε περίπτωση αρχείου *.doc, .pdf, txt...* που μεταφορτώνεται:
ανακτήθηκε ή ανάκτηση *ημερομηνία* || αγγλ. *retrieved on date* || γαλλ. *téléchargé le date*

εφόσον διατίθεται, μνεία του DOI (*Digital Object Identifier* - ψηφιακό αναγνωριστικό αντικειμένου) βάσει του οποίου εντοπίζεται ένα ηλεκτρονικό έγγραφο πλέον ανεξάρτητα από τον τρόπο ανάρτησης.
DOI: xxxxxxxxxxxx

(Σύμμεικτα) – παρατηρήσεις -1

- **Σχετικά με ιστοτόπους, ιστοσελίδες, κείμενα στο διαδίκτυο**
- Πάντα προσπαθήστε να βρείτε **την ακριβή ημερομηνία σύνταξης** του κειμένου.
- Ιδίως εάν δεν φαίνεται εκείνη η ημερομηνία, ελέγξτε «την ηλικία» της ιστοσελίδας και ίσως όλου του ιστοτόπου: πότε ανέρχεται η πιο πρόσφατη ανάρτηση (από εξωτερικά στοιχεία, όπως η ρητή αναφορά χρονολογίας & ημερομηνίας, από εσωτερικά στοιχεία, όπως π.χ τα γεγονότα ή/και τα αξιώματα & τους τίτλους των προσώπων που αναφέρονται); Ποιές χρονολογικές ενδείξεις παρέχει η τεχνική πληροφορία της ιστοσελίδας (π'χ. χρονολογία περιόδου δικαιωμάτων).
- Προς αποφυγή εκτενών (= πολλών γραμμών) συνδέσμων, συνιστάται να αναγραφεί...
 - π.χ. σε περίπτωση αρχείων .pdf , ο σύνδεσμος της άμεσα προηγούμενης ιστοσελίδας απ' όπου το αρχείο είναι προσβάσιμο,
 - π.χ. σε περίπτωση άρθρου σε ιστοσελίδας ηλεκτρονικής εφημερίδας, την κύρια διεύθυνση της ιστοσελίδας της εφημερίδας.
 - Επίσης, όταν αναγράφεται διεύθυνση ιστοσελίδας που συμπεριλαμβάνει www δεν προστίθεται http://
- Σε περίπτωση κειμένου χωρίς αρίθμηση σελίδων, στη βιβλιογραφική αναφορά, μετά τον σύνδεσμο, προσθέτετε τον τίτλο της παραγράφου ή του τμήματος του κειμένου (για να διευκολυνθεί ο αναγνώστης να βρει το σημείο στο οποίο αναφέρεστε).

(Σύμμεικτα) – παρατηρήσεις -2

- **Σχετικά με ιστοτόπους, ιστοσελίδες, κείμενα στο διαδίκτυο**
- Σελίδες που δεν είναι ανοικτές στο ευρύ κοινό, όπως ιδιωτικές σελίδες στο Facebook, LinkedIn, private wikis ή μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου διαχειρίζονται ως ιδιωτική επικοινωνία.
- **Σχετικά με λεξικά και εγκυκλοπαίδειες:**
- Ο τύπος της αναφοράς καθορίζεται από τη φύση της πηγής: Έντυπο βιβλίο, ηλεκτρονικό βιβλίο (e-book), ιστότοπος.

(Σύμμεικτα) – παρατηρήσεις - 3

- Άρθρο στον ημερήσιο τύπο:

παράδειγμα σε Harvard R.S.

Μουζέλης, Ν. (1999). Το μοντέρνο και το μεταμοντέρνο στην κοινωνική σκέψη Ι: Αντιπαραθέσεις. *Το Βήμα της Κυριακής*, 3 Νοεμβρίου 1999.

☞ Πρέπει να προστεθούν:

- ο αρ. σελίδας (μάλιστα προσοχή στη σελιδοποίηση εάν το άρθρο δημοσιεύεται σε ένθετο – που και αυτό θα αναφέρεται,
- η ένδειξη της στήλης: ελλ. α', β', γ', δ' || αγγλ. a,b,c,d

Εφόσον διατίθεται στο διαδίκτυο, συγκεκριμένα στον ιστότοπο της εφημερίδας αλλά με την ένδειξη «έντυπη έκδοση», κανονικά δεν παραπέμπουμε / αναφέρουμε (σ)την ιστοσελίδα, αλλά μόνο την έντυπη έκδοση.

Παράρτημα

- Ακολουθούν διαφάνειες που επικεντρώνονται λεπτομερώς σε ζητήματα αναφορικά με βιβλία.
- Τα παραδείγματα είναι σε τύπο Oxford R.S.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ -1

- Ο πλήρης τίτλος του βιβλίου δεν βρίσκεται πάντα στο εξώφυλλο. Δείτε τη σελίδα τίτλου.
- Συγγραφέας/εις ή επιμελητής/ές συλλογικού έργου;
Ο επιμελητής* έκδοσης ενός συλλογικού έργου ($\neq$ επιμελητής κειμένου) έχει την ευθύνη...
 - της δομής του συλλογικού έργου στο θέμα που θεραπεύεται,
 - της επιλογής των συγγραφέων,
 - της συγκέντρωσης των κειμένων τους
 - της εναρμόνισής τους.

Συνήθως, είναι εκείνος που συνέλαβε την ιδέα του έργου.

*άλλοτε είναι περισσότεροι, συνήθως όχι πέρα από τέσσερεις.

Στην βιβλιογραφική παραπομπή, αναφέρεται όπως ο/οι συγγραφέας/εις, μόνο που προστίθεται εντός παρένθεσης «επίμ.» για επιμελητής/ες.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ -2

Στην βιβλιογραφική παραπομπή, ο επιμελητής έκδοσης αναφέρεται όπως ο/οι συγγραφέας/εις, μόνο που προστίθεται εντός παρένθεσης «επίμ.» για επιμελητής/ες:

αγγλ.: ed. (= editor, edited by)

γαλλ.: dir. (= éd. (= éditeur)

γερμ.: hrsg. (= herausgegeben [von]: εκδοθέν)

Hrsg. ή Hg. (= Herausgeber: εκδότης)

Στα αγγλικά, τα βιβλία αυτά χαρακτηρίζονται ως *edited books*

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ -3

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΒΙΒΛΙΩΝ ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ :

ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ Δημήτρης Π., Γεώργιος Π. ΤΣΟΤΣΟΣ (επιμ.), *Ιστορική Γεωγραφία της Ελλάδος και της Ανατολικής Μεσογείου*, Θεσσαλονίκη, Αντ. Σταμούλη, 2012.

FASSMAN H., U. REEGER , W. SIEVERS (eds), *Statistics and Reality: Concepts and Measurements of Migration in Europe*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2009 (IMISCOE Reports Series).

HRBEK Rudolf, Hartmut MARHOLD (Hrsg.), *Der Mittelmeerraum als Region*, Tübingen, Europäisches Zentrum für Föderalismus-Forschung, 2009 (ECRF Occasional Papers, No. 35).

Αναγνωρίσατε το σύστημα βιβλ. Παραπομπών & αναφορών που χρησιμοποιείται εδώ παραπάνω, στον «μίνι-κατάλογο» βιβλιογραφικών αναφορών;

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ -4

➤ Υπάρχει διαφορά μεταξύ

- έκδοσης,
- επανεκτύπωσης δηλ. στο πανομοιότυπο [καταχρηστικά «νέας έκδοσης»]

αγγλ. *reimpression/ reprint*, γαλλ. *réimpression*, γερμ. *Nachauflage/ Nachdruck*

- νέας έκδοσης [εμπλουτισμένης; επικαιροποιημένης; αναθεωρημένης;]

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ -5

Γενικά:

Εμπλουτισμένη: με προσθήκη/ες όπως π.χ. εικονογραφία, παράρτημα,...– δεν υπάρχουν αλλαγές στο κύριο κείμενο.

Επικαιροποιημένη: με προσθήκες όπως π.χ. νεότερες βιβλιογραφικές αναφορές (όχι απαραίτητα και παραπομπές!).

Αναθεωρημένη: το κύριο κείμενο υπέστη αλλαγές ίσως και διορθώσεις που χαρακτηρίζονται ως τυπογραφικά λάθη – εάν υπάρχουν πιο ουσιαστικές διορθώσεις, κανονικά προστίθεται και «διορθωμένη». Πάντως, σημαίνει ότι πλέον η τρέχουσα εκδοχή θεωρείται πλέον εκδοχή αναφοράς που αναιρεί την/τις προηγούμενη/ες.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ -6

- Νέα έκδοση
εμπλουτισμένη:
αγγλ. *augmented/enlarged edition*,
γαλλ. *édition augmentée*
γερμ. *erweiterte Auflage/Ausgabe*
επικαιροποιημένη:
αγγλ. *updated edition*
γαλλ. *édition (re)mise à jour*
γερμ. *Aktualisierte Ausgabe*
αναθεωρημένη:
αγγλ. *revised edition*
γαλλ. *édition revue* και συχνά, εφόσον έγιναν ουσιαστικές διορθώσεις
[*et corrigée*]
γερμ. *Überarbeitete / veränderte Ausgabe*

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ -7

- Σε περίπτωση μεταφρασμένου συγγραφικού έργου (1): αναζητάμε..
- τον τίτλο & τη γλώσσα του πρωτότυπου,
 - το ονοματεπώνυμο του μεταφραστή,
 - τη γλωσσική έκδοχή από την οποία έγινε η μετάφραση (ταυτίζεται με τη γλώσσα πρωτοτύπου;)
 - την έκδοση του πρωτοτύπου:
 - π.χ. 1^η, 3^η αναθεωρημένη..., η τελευταία/ πιο πρόσφατη έκδοση;
 - προσοχή στο χρονικό διάστημα μεταξύ της χρονολογίας έκδοσης του πρωτοτύπου & εκείνης της μεταφρασμένης έκδοσης).

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ -8

- Σε περίπτωση μεταφρασμένου συγγραφικού έργου (2):
 - ☆ Προσοχή: ένα ξενόγλωσσο βιβλίο (π.χ. στην αγγλική) μπορεί να είναι μεταφρασμένη εκδοχή ενός πρωτότυπου σε άλλη ξένη γλώσσα.
 - ☆ Καμιά φορά, η διαμεσολάβηση του μεταφραστή είναι αισθητή, ορατή:
 - ☞ πρόλογος του μεταφραστή, (υπο)σημείωση του μεταφραστή (Σημ. Μτφρ.)
 - ☆ **Προτιμότερο: η πρωτότυπη εκδοχή; η μεταφρασμένη εκδοχή; σε περίπτωση πολλών μεταφράσεων, ποιά;**

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ -9

➤ Σε περίπτωση μεταφρασμένου συγγραφικού έργου (3):

Παράδειγμα:

HOLT-JENSEN Arild, *Geography. History and concepts. A student's Guide*, 3rd ed., English adaptation & translation by Brian Fullerton, London – Thousands Oaks – New Delhi, SAGE, 1999 (reprint 2006).

Πρόσθετη πληροφορία:

- Αναφέρεται ότι πρόκειται για την επανεκτύπωση του έτους 2006.